КАЗАНСКИЙ (ПРИВОЛЖСКИЙ) ФЕДЕРАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНСТИТУТ ФИЛОЛОГИИ И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ СОПОСТАВИТЕЛЬНОЙ ЛИНГВИСТИКИ: ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ С ОПОРОЙ НА РОДНОЙ ЯЗЫК

Материалы II международной научно-практической конференции,
проводимой в рамках
IVМеждународного научно-практического форума
«Сохранение и развитие языков и культур»,
Казанский федеральный университет
14-16 октября 2015 г.

Казань
2015

Матери!*)*, что позднее, в паремиях, сохранилось в виде: *Ут кӱңеле кӧр булсын!* [Татар мифлары, 1996: 60].

О поклонении древних тюрков огню упоминается в труде Э. Тайлора "Миф и обряд в первобытной культуре": "Туранские племена также считают огонь священной стихией. Многие тунгусские, монгольские и туркменские племена приносят ему жертву, а некоторые из них не приступают к еде, не бросив кусочка пищи в очаг" [Тайлор, 2000: 460].

Древние тюрки огнем проводили очищение, отгоняли злых духов, что явно противоречит содержанию зороастрийского ритуала [Гумилев, 2000: 56]. Этой же мысли придерживаемся и мы.

В целях очищения молодоженов заставляли прыгать через огонь-костер или обводили их горящими поленьями, чтобы изгнать "нечистый дух", "очистить" их [Татар мифлары, 1996: 76]. Как отмечал Тайлор, некоторые из средневековых татарских племен питали сознательное предубеждение против купания и находили, что для очищения достаточно пройти через огонь или между огней. Последним путем они очищали и весь домашний скарб, оставшийся после покойника. [Тайлор, 2000: 547].

Таким образом, анализ мифологического и историко-этнографического объема концепта «Ут» показал, что *ут* для тюрков прежде всего является *сакральной* субстанцией.

Список использованной литературы

1. Гумилев, Л.Н. Древние тюрки / Л.Н. Гумилев. – М., 2000.
2. Лосев, А.Ф. Знак. Символ. Миф / А.Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1982. – С. 182-192.
3. Мифологический словарь / Отв. ред. Е.М. Мелетинский. – М.: «Советская энциклопедия», 1991. – 736 с.
4. Тайлор, Э.Б. Миф и обряд в первобытной культуре (пер. с англ. Д.А.Коропчевского). / Э.Б.Тайлор. – Смоленск: «Русич», 2000. – 624 с.
5. Татар мифлары: иялэр, ышанулар, ырымнар, фаллар, им-томнар, сынамышлар, йолалар. – Казан: Тат.кит.нэшр., 1996. – 388 б.
6. Урманче, Ф.И. Роберт Миннуллин: шигъри осталык серлэре / Ф.И.Урманче. – Казан: Мэгариф, 2005. – 335 б.
7. Фаттах, Н.С. Сайланма эсэрлэр. 5 томда, 5 том / Н.С. Фаттах. - Казан: ТКН, 2002. – 400 б.
8. Шаяхметова Л.Х. Концепт «Ут» и его отражение в лирике Р. Миннуллина / Дисс. канд.филол.наук. – 2007.

Шәяхмәтова Ләйсән Х., Нәҗипова Э., Шәяхмәтова Лилия Х.

Казан федераль университеты, Рәсәй (Казан шәһәре)

РУС ҺӘМ ИНГЛИЗ ПАРЕМИЯЛӘРЕНДӘ "ГАИЛӘ" ЛИНГВОМӘДӘНИ КЫРЫНЫҢ ҮЗЕНЧӘЛЕКЛӘРЕ ЧАГЫЛЫШЫ

Тел белеменең аерым бер тармагын тәшкил иткән лингвокультурология, лингвистика һәм культурология кушылган урында барлыкка килеп, телдә чагылыш тапкан һәм берегеп калган халык мәдәнияте үзлекләрен өйрәнүче фән булып тора. Гомумән алганда, лингвокультурология кебек тармак барлыкка килү тел белеме өчен традицион булган тел һәм мәдәниятнең үзара бәйләнешләре мәсьәләсе үсешенең дәлиле дип әйтергә мөмкин.

Рус һәм инглиз мәкальләрендә «гаилә» лингвомәдәни кыры чагылышын тикшерү барышында шул ачыкланды: әлеге халыкларның гаилә төзүгә, өйләнешүгә бик нык җитдилек белән каравы чагыла, гаилә коруның катлаулы һәм мактаулы адым икәне кат-кат ассызыклана. Гаилә турында мәкальләрдә ирлек-хатынлык мөнәсәбәтләре, гаиләгә

килен - кияү булып төшүгә караган, шулай ук ата-ана, гаиләдә бала тәрбияләүгә багышланган мәкальләр мөһим урын алып тора, аларның һәркайсы аерымланып бирелә.

Рус лингвомәдәниятенә килгәндә, анда никах бик тә җитди кабул ителә торган була. Ул хәтта кешеләрне төзәтү буларак та кабул ителгән. Мисал өчен, русларда җиңел акыллы ир-атка карата «Женится – переменится» диләр. Шулай ук, никахта кабул ителә торган җавапка карата мондый әйтемнәр дә бар: «Жена – не рукавица: с руки не сбросишь (не стряхнешь), за пояс не заткнешь», «Жена – не сапог: с ноги не скинешь».

Туй һәм никах – болар зарурыйлыкны барлыкка китерә. Алардан башка кешенең яшәешен дә күзалдына китереп булмый: «Что гусь без воды, то мужик без жены», «Мужик в семье, что матица в избе» (матица – основная балка в доме).

Икенче һәм аннан соңгы никахлар бик көчле тәнкыйтькә бирелә: «Первая жена от бога, вторая – от человека, третья от черта». Өйдән китүче ирләр хакында да: «Был муж, да объелся груш» диләр.

Билгеле ки, хатын-кыз гаиләдә баш рольне башкара алыр иде. Моңа әлеге фразеологизманар да шаһит: как «бабушкина сказки», «к чертовой бабушке», «кузькина мать», «в чем мать родила», «маменькин сынок». Дальның сүзлегендә исә түбәндәге мәкальләргә юлыгабыз: «Худое дело, коли жена не велела», «Не то смешно – жена мужа бьет, а то смешно, что муж плачет».

Хатын-кызның тырышлыгы, эшчәнлеге, хезмәт сөючәнлеге күп кенә мәкаль-әйтемнәрдә дә күрсәтелә. Мисал өчен, «Муж возом не навозит, что жена горшком наносит», «Умная жена, как нищему сума (все сбережет)», «Утро вечера мудренее, жена мужа удалее», «Отец про походы, мать про расходы».

Хатын-кызга матур булуга караганда, сәламәт булу күпкә хупланган: «Муж любит жену здоровую, а сестру богатую», «Пригожая жена – лишняя сухота», «Жена красавица – слепому радость». Хатын-кызның тышкы кыяфәте түгел, ә күңел байлыгы мөһим урынны алып торган: «Красна пава пером, а жена нравом», «Не наряд жену красит – домостройство».

Гаиләдәге төп, мөһим әйберләрнең берсе – мәхәббәт белән гармония саналган: «На что и клад, коли в семье лад», «Любовь да совет – так и горя нет», «Муж с женою бранится, да под одну шубу ложится».

Русларда мөһим булып шулай ук ир белән хатын арасында яшь аермасы да торган. Монда төрле каршылыклар да очрый: «Стар муж, так удушлив, молод, так несдружлив».

Зур гаилә – рус халкының борынгыдан килгән гореф-гадәтләренең берсе булып тора. Балаларның күп булуы – буын дәвамы гына түгел, ә эш көчләренең күп булуын да ассызыклый. Балаларның күләменә карата түбәндәге фразеологизмнар яшәп килә: «семеро по лавкам», «Один сын – не сын, два сына - полсына, а три сына – сын», «У кого детей много, тот не забыт от бога». Балаларның күпсанлы булуы мәшәкатьләрнең булуын ассызыкласа «Маленькие детки – маленькие бедки», ә аларның гомумән булмавы – зур бәла булып саналган: «С детьми горе, а без них вдвое».

Балалар үз ата-аналарын ташлап китми, гомергә бергә яшәгәннәр: «Не оставляй отца и мать на старости лет, и бог тебя не оставит».

Туганнарга карата мөнәсәбәт, нигездә, негатив була. «Ни сват, ни брат», «седьмая вода на киселе» һәм башка шушындый фразеологизмнар тискәре мәгънә белдереп киләләр.

Күп кенә әлеге мәкаль-әйтемнәрне Дальның сүзлегендә очратырга мөмкин. Биредә туганнарга карата ике мөнәсәбәтне күрергә була. Бер яктан туганың сине яратмый, кыерсыта: «Родных много, а пообедать не у кого», «Кому от чужих, а нам от своих», «Деревенская родня, как зубная боль», «Есть родня, есть и возня», «С родней не без хлопот». Икенче яктан, туганнардан башка син ялгыз: «Русский человек без родни не живет».

«В семье не без урода» әйтемендә күренгәнчә подчеркивает, что в каждом коллективе есть кто-то, отличающийся дурными качествами. Несмотря на это, семья

должна быть вместе: «Вся семья вместе, так и душа на месте». Поговорка отсылает нас к факту существования многопоколенных семей.

Инглизләр җәмгыятенә килгәндә, анда нуклеар гаилә яшәп килә. Алар өчен гаилә ул - ир, хатын һәм балалар. Гаиләнең ныклыгы, гаилә кешеләренең уртак эшләре булудан, бер диннән булудан гыйбарәт: «The family that prays together stays together».

«One wedding brings another» дигән мәкаль, яшьләрнең туйда танышып кавышулары хакында сөйли. Ягъни, үзеңә тиң ярны иптәшеңнең, туганыңның туенда да очратып, тиз арада кавышырга да мөмкин.

Үз Ватаныңнан булган кеше белән гаилә төзү күбрәк хупланган: «Better wed over the mixen than over the moor».

Никах – ул изге: «Marriage is honorable», «Wedlock is a padlock».

«В семье не без урода» һәм «Accidents will happen in the best-regulated families» мәкальләре үзара бик охшаш. Алар, күңелсезлекләрнең бар гаиләдә дә булуын ассызыклый.

Ир белән хатын һәрвакыт бергә булырга тиеш. Ире каяда булса еракка киткән хатын турында, тол хатынга карганда да ялгыз дип әйтә торган булалар: «The life of the grass widow is worse than that of a widow». «Муж и жена – одна сатана» дигән рус мәкаленә тәңгәл «Such a cup, such a cruse» дигән инглиз мәкале дә яшәп килә. Ләкин шунда ук икенче мәкальне дә онытмаска кирәк: «Every couple is not a pair», ягъни бөтен парлар да бер-берсе өчен яратылмаган булырга мөмкин.

Ир белән хатын үзара мөнәсәбәтләрдә бертигез булалар. Әмма хатын-кызның баш булып йөрүе кире кагыла, тәнкыйтьләнә: «It’s a sad house where the hen crows louder when the cock».

Ир белән хатын бер-берсе белән килешенми генә дә нәтиҗәләр кабул итәргә мөмкин: «The husband/wife is always the last to know».

«A deaf husband and a blind wife are always a happy couple» – дигән мәкаль шуны сөйли, ир белән хатын бәхетле булсын өчен, ир хатынның сүзен тыңламаска, ә хатын иренең бар кимчелегенә күз йомарга тиеш.

Акыллы хатын-кыз һәрвакыт төпле киңәшләр бирә: «He that will thrive must first ask his wife». Шуңа да карамастан, хатын-кызларның бер кимчелеге – аларга һәрвакыт нидер кирәк. «Mills and wives are ever wanting».

Бер гаиләнең дә чүлмәге буш түгел дигән кук, «A chimney without smoke is like a couple without argument».

Ир белән хатын арсындагы яшь аермасын әлеге мәкаль хәл итә дип уйлыйм: «Better be an old man’s darling than a young man’s slave».

Балалар – ул ата-ананы акылыннан яздыручы мәшәкатьләр: «Children when they are little make parents fools, when they are big they make them mad», «Children are certain cares, but uncertain comforts».

Зур басым нәселдәнлеккә ясала: «As the tree, so the fruit», «Like father, like son», «Like mother, like daughter». Балалар үз ата-анасыннан бөтен нәрсәне күреп үсәләр: «As the old cock crows, the young one learns».

Англиядә балаларга карата мөнәсәбәт бик җитди була. Гаилә күпме баерак була, алар күп басымны укыту юнәлешенә ясыйлар. «The child is father of the man» мәкале, бала 7 яшендә зур вакытында булачак сыйфатларга ия булуын күрсәтә. Ягъни, балалар – кечкенә оланнар булып чыга. «Spare the rod and spoil the child», «A man who has not been flogged is not educated» мәкальләре, балаларга тәрбияләү максатыннан сукканнарын ассызыклый.

«My son is my son till he gets him a wife, but my daughter's my daughter all the days of her life» әлеге мәкаль рус вариантына капма-каршы килә: «Сына корми – себе пригодится, дочь корми – другим спонадобится». Ягъни, инглизләрдә картайган ата-ананы тәрбияләү, карау кыз балага юнәлтелсә, русларда ул егет кешегә юнәлтелгән.

Әлбәттә, якын туганнар белән мөнәсәбәт инглизләр һәм руслар өчен дә бик мөһим. Әмма якын туганнарны инглизләр нулеар гаилә әгъзасы буларак кабул итәләр, ә руслар әлеге нуклеар гаилә белән генә чикләнмиләр. Ике мәдәнияттә дә ерак туганнарга мөнәсәбәт бертөрле – тискәре. Болар хакында әлеге фразеологизманр сөйли: «седьмая вода на киселе» и «second cousin twice removed».

Рус һәм инглиз фразеологизмнары һәм паремиологияләрен тикшереп анализлаганнан соң, шундый нәтиҗәгә килергә мөмкин:

1. Туй – мөһим һәм җитди вакыйга. Ике мәдәният тә аның изге һәм ныклы булуын раслый.
2. Русларда гаилә башлыгы ир дә, хатын да була алса, инглизләрдә хатынның баш булуы катгый тыела. Хатынның иргә караганда акыллырак булуын ике мәдәният тә ассызыклый. Нинди генә тавыш-гауга булмасын, гаилә барыбер бербөтен булып калырга тиеш. Яшь аермасы инглизләрдә генә телгә алына.
3. Инглиз мәкальләрендә балалар – кечкенә оланнар буларак тасвирланалар. Барлык өметләр дә кызларга салынганлыгы күренә. Русларда киресенчә, егетләргә.
4. Руслар өчен туган кадерлерәк. Дальның сүзләренчә, туганың сине үпкәләтергә, кыерсытырга мөмкин, ләкин син аннан башка яши алмыйсың. Ерак туганнарга карата, ике мәдәнияттә дә, мөнәсәбәтләр тискәре.

Кулланылган әдәбият

1. Җамалетдинов Р. Р. Тел һәм мәдәният: Татар лингвокультурологиясе нигезләре / Р. Р. Җамалетдинов.- Казан: Мәгариф, 2006. – 351 б.
2. Oxford dictionary of proverbs - 5 ed / John Simpson, Jennifer Speake // – Oxford University Press, 2008. – 400 с.
3. Федосов, И.В., Лапицкий А.Н. Фразеологический словарь русского языка. - М.: Юнвес, 2003. – 608 с.
4. Жуков, В.П. Словарь русских пословиц и поговорок – 7-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 2000. – 544 с.

Шаяхметова Лилия Х.
Казанский (Приволжский) федеральный университет, Казань, Россия

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ СЕСИЛИИ АХЕРН «С ЛЮБОВЬЮ, РОЗИ»

Данная работа посвящена исследованию стилистических особенностей романа Сесилии Ахерн "С любовью, Рози" в американском варианте английского языка. Данное произведение вызывает интерес тем, что оно написано в эпистолярном жанре, в форме личных писем. Однако в отличие от таких классических романов эпистолярного жанра 18-19 вв., как "Любовная переписка дворянина и его сестры" Афры Бен, "Шамела" Генри Филдинга, «Гордость и предубеждение» Джейн Остин, характеризующихся строго фиксированным регистром письма, большим объемом содержания, присутствием голоса автора и частым использованием стереотипных фраз, Сесилия Ахерн, будучи представителем 21 века - эпохи технологий и интернета, использует разные способы переписки и передачи информации, от бумажных записок и официальных писем до мгновенных сообщений в социальных сетях, электронных писем (e-mail), газетных статей и торговых чеков.

Сесилия Ахерн - современная ирландская писательница. Автор бестселлеров и обладательница наград the British Book Awards, Irish Post Award, Fun Fearless Fiction Award. Оригинальное название анализируемого нами романа – «Where Rainbows End», в США он публиковался под названием «Love, Rosie». В России в зависимости от